

središču, ki kot vsemirski svetilnik, sprejemnik in oddajnik večne energije, predira nebo in obvladuje prostor med Alpami in Jadranom.

Slovenci imamo kar nekaj krajev z imenom Sveta gora. To je po davnem izročilu kraj, kjer se stiskata nebo in zemlja, je svetišče in središče sveta.

Sveto goro lahko človek romarsko obiskuje, jo časti in duhovno doživlja; lahko pa jo prezira in ji ne priznava svetosti. V poveličevanju Triglava kot svete gore in simbola Slovencev je kar preveč zanesenega pretiravanja. Za hrbtno te hvale se namreč bohoto razvrednotenje in objestno poniževanje. Povzdigovano sveto goro, narodovo svetišče, smo ponižali v prešpikano karikaturu železnih klinov in žičnih ograj, na katerih se nepotprežljivo nabirajo čakajoče vrste preštevilnih romarjev. Kaj pomeni množično obleganje, preklinjanje, vpitje in vreščanje, kramarska obsedenost s prodajo pičak prav na vrhu svetišča (le kje na svetu bi na najvišji gori dopustili takšen semenj ničevosti!), onesnaževanje posvečene narave z odpadki, tekmovanje za vzpon po najdaljši lestvi nad Aljažev stolp ali za največji in najglasnejši pompardon, za najštevilnejšo pihalno god-

bo, tekma za največji sod piva, vlačenje mopedov, koles in pralnih strojev ter preplašenih psov na vrvciah ali brez njih? Simbol je postal sramotilni steber za lepjenje ogromnih reklamnih napisov, nalepk, zastav, plakatov, cilj norih in nezdravih tekmovanj vseh mogočih vzdržljivosti, obletavajo ga aerotaksiji in oglušujoči helikopterji, iz katerih visijo filmski snemalci in snemajo (za koga?) tiste, ki hodijo peš.

Malo je najvišjih gora, na katerih še rastejo rože. Zato je tudi malo rož, ki se imenujejo po najvišjih gorah. A triglavska neboglasnica, triglavska roža, triglavski dimek in triglavski svišč so dokaz, da so triglavske skale in melišča pod njimi dom cvetočega življenja. Spomin na ledene dobe je ohranjen pod grebenom na severni strani. Triglavski ledenik ali Zeleni sneg je ostanek iz časov, ko so bile tudi naše gore pokrite z ledom in večnim snegom. Tedanje visoke snežnobe ostrice so se s polno veljavo imenovala z danes pozabljeno besedo snežniki. Zeleni sneg ima vsako leto manj ledu. Stare fotografije še kažejo obiskovalce ob velikih zevajočih razpokah; na neki podobi visi led še čez rob Severne stene...

POGOVOR PLANINSKEGA VESTNIKA Z ANČKO STOJAN

GORE SO NJENO ŽIVLJENJE

IVANKA KOROŠEC

Nekdo je precej večše preigral Chopinove etude. Čisti klavirski zvoki so segali čez cesto, kjer ima točno nasproti Glasbene šole na Jesenicah svoj dom **Ančka Stojan**.

Sprejela me je nasmejana in čisto planinska: v hlačah, karirasti srajci in športni jopici. O, zares začudena sem bila, ko mi je kasneje, v pogovoru, povedala, da je rojena leta 1923. Svojih 72 let sploh ne kaže, kar nekam čez ramo jih meče.

V prijazni dnevni sobi s sliko **Toneta Tomažina** »Pod Prisojnikom« na steni je gospa Ančka segla v spominskih daleč nazaj.

Rodila se je na Koroški Beli. Dve leti stara je bila z očetom prvič pri Valvasorjevem domu in že tako majhna se je za vse večne čase zastrepila s planinstvom. Kot mladinka je bila članica Planinskega društva Javornik — Koroška Bela. Takratno planinsko društvo je prirejalo in igralo dramske igre, da so s predstavami dobili v blagajno malo denarja. Aprila 1944 je šla gospa Ančka v partizane. Po vojni je nekaj časa živela v Mariboru, marca 1946 pa se je vrnila domov, na Gorenjsko. Sprva je delala v Železarni, nato na Oddelku za notranje zadeve. Od tedaj je tudi članica PD Jesenice. Njen mož je bil prav tako kot ona sama navdušen planinec. Bil je tudi predsednik planinskega društva. Med drugim je bil glasbenik, saj je igral v jeseniškem Plesnem orkestru. Veliko ji je pomagal v letih, ko je bila načelnica mladinskega odseka. Hodila sta skupaj na sestanke, po šolah in krožkih, vodila sta otroke na po-

Ančka Stojan

hode in planinske izlete. Nešteto sobot in nedelj sta posvetila goram in mladini.

Sin gre po stopinjah staršev; je alpinist in član GRS. Hčerka pa ni bila nikoli preveč navdušena za hojo po hribih. Kaj hočemo, ljudje smo si pač različni! Gospa Ančka je sedaj vdova. Mož ji je umrl pred 11 leti. Ima pa tri vnukinje in enega vnuka, ki ji poleg gorá osmišljajo in razveseljujejo jesen življenja.

»Članica PD sem bila seveda že prej, 1971. leta pa sem začela aktivneje sodelovati v mladinskem odseku. Leta 1973 sem postala načelnica tega odseka. V tej vlogi sem bila vse do leta 1983. Tedaj mi je umrl mož in prekinila sem za nekaj časa aktivnost, od leta 1985 pa sem vse do leta 1990 še aktivno sodelovala. Pomagam jim sicer tudi še zdaj. Vendar se človek iz leta v leto, ko postaja starejši, vedno bolj zaveda velike odgovornosti in ga postaja strah.

V preteklih letih smo imeli v mladinskem odseku povprečno 600 članov, razdeljenih v 11 skupin (dve iz

vrta, nato preko vseh razredov osnovne šole do gimnazije in industrijske šole). Ni ravno mačji kašelj organizirati pohode za toliko članov, posebno še za otroke, ki jih je v gorah potrebno še bolj paziti kot odrasle ljudi. Najmlajše smo vodili v Rovte, na Pristavo, na kraje, ki so pač primerni zanje. Osnovnošolci so hodili na Golico, Stol, Mojstrovko, Prisojnik in druge višje gore. Vsako leto od 1973 do 1985 smo imeli zimski in poletni tabor na Vršiču, Španovem vrhu ali v Martuljku. Nekajkrat smo šotorili, kasneje smo bili v kočah. Na taborih so nam pomagali člani AO, GRS in oddelek za varstvo okolja. Denar je prispeval upravni odbor planinskega društva, nekaj pa smo zaslužili s svojim delom: kopali smo jarke ter uredili in čistili odtočne kanale ob cesti. Naredili smo ogromno udarniških ur. Tabori so šteli povprečno po 30 otrok, saj nismo imeli več prostora.

Mladinski odsek je imel po 60 izletov na sezono, torej je vsaka od 11 skupin povprečno opravila več kot 5 izletov. Imeli smo tudi najrazličnejša predavanja o hoji po gorah in z diapozitivi z naših izletov ali s tur drugih znanih planincev ali alpinistov. Organizirali smo tudi zdravniška predavanja, osnovnošolci so imeli možnost opravljati tečaj iz prve pomoči.

Vsako leto smo poslali po dva, tri ali celo štiri mentorje v tečaj za mladinske vodnike v Bavšico. Danes zelo primanjkuje mentorjev v šolah. Delajo pač res tisti entuziasti in zagnanci, ki jim gore veliko pomenijo.

V tistih letih smo organizirali najrazličnejše pohode — na Durmitor, na Kozaro, na primer. Udeleževali smo se tudi akcij Planinske zveze Slovenije. Šli smo po poti Avnoja, na Igmanski marš, decembra peš iz Nomnja na Pokljuko, januarja v Dražgoše, februarja na spominski pohod na Stol. Tega nam zdaj manjka. Včasih so v okviru Slovenskih železarn organizirali skupne planinske pohode in samo z Jesenic so odpeljali po trije avtobusi. Že nekaj let teh skupnih pohodov ni več. Na izlete planinske skupine se jih nabere komaj za en avtobus. Vsak gleda le na denar. Takšni časi so pač.

»Zaljubljena sem v gore,« nadaljuje gospa Ančka. »Ko ne bom mogla več do njih, bi najraje kar takoj umrla. Rada pa so me vedno bolj privlačile kot gozd. Rada hodim sama, vendar mi moji domači to odsvetujejo, saj se lahko pripeti karkoli. Imam pa nekaj prijateljic, ki z mano delijo isto veselje. Kakšnih osem nas je, ki se zberemo in gremo skupaj. Včasih vse, včasih v manjši zasedbi. Lani smo bile na Stolu, na Rožci, Dovški Babi itd. Tudi za letošnje leto imamo cel kup načrtov, kam vse se bomo podale. Sem najstarejša med njimi, a tudi najbolj zagnana.«

Gospa Ančka se malo pojezi na vse tiste, ki hodijo po hribih, pa tja sploh ne sodijo. Jezi se, na primer, na procesije na Triglav. »Hodijo gor, pa nimajo ne s Triglavom, ne z drugimi gorami nobene zveze! Na splošno so naše gore preobremenjene oziroma je preveč planincev, ki so ekološko še premalo ozaveščeni.« Še zlasti se huduje na ljudi, ki gredo na določen vrh samo zato, da lahko rečejo, da so tam bili, nimajo pa nikakršnega odnosa do planin. Še se spominja nekoga, ki je lovil štampljke za tuje knjizice in kako je v Češki koči tisti človek s pomočjo zvižake žigosal več knjizic. No, saj se je nepotrebno razburjati, saj taki ljud-

V družbi svojih dveh prijateljic pod Valvasorjem — gospa Ančka je v sredini

je s tem goljufaje v prvi vrsti le sebe in se siromašijo za doživetja na vrhovih, ki bi jih sicer sami obiskali.

Ker veliko hodi po hribih, ima seveda veliko izkušenj s planinskimi kočami, oskrbniki in planinci. Njene izkušnje so v glavnem pozitivne. Oskrbniki so večinoma prijazni in koče zelo gostoljubne. Le planinci vse prepogosto planinsko kočico zamenjujejo za gostilno. Planinski dom, kot je na primer Kredarica, je po njenem mnenju že kar preveč udoben. »Tam je vse preveč planincev, ki to niso. Ljudje, ki ne sodijo gor!« pravi odločno gospa Ančka.

»Leta 1938 bi se v gorah skoraj ubila. Z bratom sva šla na Črno prst. Spodrsnilo mi je in po plazu sem zdrsela navzdol, potem pa me je vrglo 30 metrov daleč kot žogo. Roko sem imela zlomljeno, obraz ves razpraskan, vse telo obtolčeno. Tri tedne sem bila v bolnišnici. Od tedaj dalje nisem imela v gorah nobene nesreče več.

Ko smo vodili otroke na pohode, me je vedno skrbelo, da se ne bi komu kaj zgodilo. Velika odgovornost je skrbeti za celo kopico nadebudnežev. Nekoč smo jih peljali čez Kriško steno in je nekemu padel sprožen kamen na glavo, vendar na srečo ni bilo nič hudega. Spet nekdo drug si je pozimi na taboru pri smučanju na Vršiču zlomil nogo. To je bilo tudi vse in če upoštevamo število pohodov, taborov in udeležencev, je že treba reči, da smo maksimalno poskrbeli za varnost otrok.

Na taborih sem bila tem otrokom druga mama. Kar naprej sem jih morala gledati, jih zdaj spodbujati, zdaj opozarjati, jih tolažiti ali miriti. Skratka, ves čas biti z njimi. Najbolj se spominjam nekoga zimskega tabora, kjer sem morala še posebno pozornost posvečati nekemu osem let staremu fantku. Zjutraj je hitro vstal, si oblekel hlače, nogavic pa ne in je kar bos smuknil v smučarske čevlje ...

V hribih človek doživi marsikaj. Nekoč smo vodili skupino otrok na Krn. Dobila nas je nevihta, strašno neurje z dežjem in točo. Otroci so jokali, bili so vsi prestrašeni. Z možem sva jih peljala v kočico ob Krnskem jezeru. Tam je bila le majhna pečka, prostora je bilo malo. Noč smo prebili stisnjeni na klopeh. Zjutraj sem bila prav tako mokra kot zvečer. A otroke sem ves čas spodbujala in jim dajala korajžo. V takih primerih sem se zares počutila kot njihova mama.

Po pogovorih z učitelji v šolah smo ugotovili, da so se otroci, ki so se udeleževali naših pohodov, veliko naučili in so dosti odnesli z njih. V povprečju so dosegali boljše učne uspehe kot drugi. Znanje in obzorje se jim je širilo tudi na ta način. Ni vse v knjigah. Narava

sama je najboljša učiteljica. V gorah se razvijajo tudi prijateljstvo, nesebičnost in tovarištvo, kot se v dolinah zlepa ne. Kako prijetno je srečati skupino mladih ljudi, od katerih te vsak lepo pozdravi! V mestu kaj takega ne moreš doživeti.«

Na vprašanje, katera tura, katera pot ji je najbolj ostala v spominu, gospa Ančka niti malo ne okleva:

»Najbolj srečna sem bila, ko me je — več kot 69 let staro — moj sin peljal čez severno steno na Triglav. Petnajst let mi je obljubljal, da me bo peljal in me je navsezadnje res. Zjutraj sva šla gor, zvečer sva bila že doma.

Seveda so še drugi vzponi, ki jih v spominu hranim kot prave dragocenosti. Prehodila sem Slovensko planinsko transverzalo in Pot prijateljstva. Nekaj posebnega je bil tudi Grossglockner, ki je s 3797 metri moja najvišja osvojena gora. Vedno so me privlačile skale in visoke gore, saj vrtoglavice nisem nikoli poznala, le zadnje čase me izdajajo kolena.

Živo v spominu mi je tudi ostalo, kako sem kot 14-letna prvič osvojila Triglav in kako sem s strahom in spoštovanjem občudovala neko planinko, ki je vsa lahkotna priskakljala na Triglav v svojih plezalnih čevljih.«

Kolikokrat je bila od tedaj na Triglavu, ne šteje več. Včasih sta s sinom šla celo po dvakrat na leto.

Transverzala je za marsikoga lov za žigi, a gospa Ančka ji je hvaležna, ker ji je odkrila mnoge neznane delčke Slovenije. Odkritje priznava, da bi sicer nikoli ne obiskala primorskih planin in tamkajšnjih odročnih kuceljev, ki so po svoje tudi zelo lepi in zanimivi.

»Z možem sva bila poročena 40 let. Vsa ta leta sva skupaj hodila po hribih. Skoraj vedno sva vodila otroke na pohode in izlete. Še takrat, ko sva šla na kakšno turo sama, mi je mož rekel: »Vidiš, tudi sem bi jih lahko pripeljala!« Potrebna je bila velika mera potrpljenja in čez vse veselje do gora in do ljudi, še posebej do otrok.

Kdo ve kolikim sta Ančka in njen mož odkrila skrivnostni lepi svet gorā, koliko sta jih navdušila za vse življenje, da bodo svoj prosti čas posvečali goram ali da jih bodo znali vsaj spoštovati in občudovati od daleč.

Zanimivo je, da je bilo v planinskih krožkih tudi veliko otrok, katerih starši se sploh niso zanimali za planinstvo. Planinski krožek so imeli kot nekakšno obliko dopolnilnega varstva svojih otrok, kar seveda niti ni bilo slabo. Koliko otrok je danes prepuščenih cesti, ker nimajo možnosti, da bi sodelovali v takem krožku, da bi se udeleževali takih izletov in pohodov! Po šolah primanjkuje mentorjev, vse to namreč stane in pri tem nesrečnem denarju se vse ustavi. Kadar pa imajo otroci športni dan, jih učiteljice morda še peljejo do Valvarzja, če pa se jim ne ljubi, se že na pol pota zasučejo nazaj. Kakšni zgledi so to za otroke?«

Gospa Ančka je skromna ženska. Tako so jo izoblikovale gore in neštete ure, prebite na njih. Dve želji ima; obe sta, kaj pa drugega, povezani z gorami: da bi naše gore ostale čiste (da bi vsak za seboj pospravil — če lahko nese gor polno, bo še lažje prinesel prazno dol!) in to, da bi jo noge še dolgo čvrsto nosile po hribih in planinah.

Ko sem odhajala, se je nad Jesenico že spustila noč. Bilo je mrzlo in jasno, milijarde zvezd so utripale na nebu. Lepo vreme bo — kot nalašč za kakšen izlet v hribe!

Lansko jesensko vreme na Kredarici

Minula jesen (september, oktober, november 1994) je bila — gledano v povprečju — na Kredarici rahlo pretopla, saj je njen trimesečni temperaturni povpreček znašal 1,1°. V padavinskem pogledu je bila jesen nekoliko presuha. Skupno je v jeseni padlo 522 mm padavin (dežja in snega), medtem ko znaša dolgoletni jesenski povpreček množine padavin 579 mm. Jeseni je torej padlo samo 90 % normalne jesenske množine moče. Padavine prvega in drugega jesenskega meseca izvirajo iz dežja in snega, padavine zadnjega jesenskega meseca pa izključno od snega.

Podrobnosti po posameznih jesenskih mesecih so naslednje:

Temperaturni povpreček septembra, ki je znašal 4,4°, je bil za 0,6° nad dolgoletnim povprečkom obdobja 1961—1990. Oktobrski temperaturni povpreček je bil že pod lediščem; znašal je -0,2°. Bil je za celo stopinjo prehladen. Dolgoletni novembrski temperaturni povpreček, ki je redno negativen in znaša -4,0°, pa je bil minulo jesen sicer tudi pod lediščem, vendar je znašal le -0,9°.

Temperaturni ekstremi so bili v mejah doslej znanih vrednosti. Septembrski maksimum je znašal 13,2° dne 7. septembra, minimum pa -6,0° dne 18. septembra. Oktobrski maksimum je znašal 10,8° dne 31. oktobra, minimum pa -13,6° dne 7. oktobra. Novembrska najvišja temperatura je bila 9,8° dne 1. novembra, minimum pa -6,8° dne 9. novembra.

Povprečna mesečna stopnja oblačnosti je znašala v septembru 6,9, v oktobru 5,7 in novembru 9,0 desetine pokritosti neba. Jesenski dnevi so krajši, zato je heliograf septembra registriral 124 ur sončnega sija (33 % maksimalnega možnega trajanja), v oktobru je sonce sijalo 158 ur (46 %), v novembru pa 98 ur (34 %).

Septembra je v 10 dneh padlo 276 mm padavin, kar je 145 % normalne mesečne višine padavin tega meseca. Snežna odeja je v tem mesecu 7 dni pokrivala Kredarico. V oktobru so namerili 164 mm padavin, kar je 86 % dolgoletne povprečne višine padavin. Tudi v tem mesecu so se uveljavljale deževne in snežne padavine. Snežna odeja je ležala 21 dni, njena največja debelina je merila 40 cm. V novembru je v petih sneženjih padlo 82 mm padavin, kar je komaj 41 % normalne dolgoletne množine padavin. Snežna odeja je ležala ves mesec, njena največja debelina je merila 85 cm.

Na splošno jesensko vreme planincem ni bilo naklonjeno: v začetku zaradi padavin, v zadnjem mesecu pa so se pojavljali že manjši snežni plazovi.

F. Bernot